

**CSIKY GERGELY**

# **A PROLETÁROK**

**SZÍNMIŰ NÉGY FELVONÁSBAN**

**AMTAK Bt, 2025**

**Cop. AMTAK Bt, 2025**

**Felelős szerkesztő: Varsányi József**

**Kiadó: AMTAK Bt, 2040 Budaörs, Semmelweis u.  
6/B.**

**06 20 218 6762 [amtakbt@gmail.com](mailto:amtakbt@gmail.com)**

**[www.amtak.hu](http://www.amtak.hu)**

**Látogasson el webáruházunkba, és böngésszen!**

ISBN 978-615-6907-16-5

**Készült: AMTAK Bt, Budaörs**

## **SZEMÉLYEK**

MEDERVÁRY KAMILLA  
IRÉN  
ZÁTONYI BENCE  
MOSOLYGÓ MENYHÉRT  
TIMÓT PÁL  
DARVAS KÁROLY  
BANKÓ BÉNI  
ELZA, *neje*  
TULIPÁN, *szabó*  
TULIPÁNNÉ  
BORCSA, *szakácsné*  
ORDAS PÉTER  
MÁKONY BÁLINT  
MÁKONYNÉ  
MÁKONY ZELMA  
KLIMÓCZI ENDRE  
HÁZMESTER  
JANKÓ, *fia*  
SENKI GÁSPÁR

*Bolti szolga. Vendégek*

## ELSŐ FELVONÁS

*Szoba, egy közép-, két oldalajtóval. Kopott eleganciával bútorozva. Mindegyik darab színe és alakja különbözik a másiktól. Az ablakon csak a függöny egyik fele van helyén, a másik letört rúdján lefelé lóg. A falon tükör, közepén nagy repedéssel; több egymáshoz nem illő nagy és kis kép, töredezett, színehagyott aranyrámákban. Mindenütt hanyagság és rendetlenség látszik. A pamlag és karszékek ruhadarabokkal vannak borítva; az asztalon album, mellette tányér, hideg ételekkel; két virágváza közt egy söröskorsó. Oldalt íróasztal, mindenféle nyitott és lepecsételt levelekkel rendetlenül borítva.*

## ELSŐ JELENET

*Kamilla a pamlagon ül, Mosolygó.*

*Mosolygó az íróasztal mellett ül egy rozzant széken, leveket felbontva és rendezgetve.*

KAMILLA

*eszik. Hány levélre jött válasz?*

MOSOLYGÓ.

*Egy, kettő, három, négy, öt.*

KAMILLA.

*Bélelve?*

MOSOLYGÓ

*a leveleket rendezve.* Egy - húsz forint; kettő - udvarias megtagadás, egy - szentelen tolakodás; egy - ötven krajcár; ebből egy hatos lyukas.

KAMILLA.

Ugyan ki az a tékozló?

MOSOLYGÓ

*a levél alját nézve.* Csömöri Csongor, nyugalmazott honvédőrnagy.

KAMILLA

*tovább eszik.* Már miért nem őrmester?

MOSOLYGÓ.

Utóirat...

KAMILLA.

Halljuk!

MOSOLYGÓ

*olvas.* Annyi volt honvédbajtársam özvegye és árvája fordul hozzám segélyért, hogy az asszonyság...

KAMILLA

*közbevág.* Asszonyság! - Paraszt! olvassa tovább.

MOSOLYGÓ

*olvas.* Az asszonyság részére ennél több nem jutott, mellyel elégedjék meg egyszer s mindenkorra, további leveleit felbontatlanul küldvén vissza.

KAMILLA.

Neveletlen! - törölje ki a listából. Nem vesztegetünk rá több levélbélyeget.

MOSOLYGÓ.

Summa summarum: húsz forint ötven krajcár.

KAMILLA.

Csak negyven. A lyukas hatost adja oda valami koldusnak.

MOSOLYGÓ

*mellényzsebébe teszi a hatost.* Magam is az vagyok. Egy pohár köményes.

KAMILLA.

Lássuk most a mai szállítmányt. *Iszik, Mosolygó figyelemmel nézi.*

MOSOLYGÓ.

Kísértetbe hoz - nem vagyok szent - szomjazom.

KAMILLA.

Előbb végezze be a leveleket.

MOSOLYGÓ.

Nem igazság - tantaluszi kín - söröskorsó kiürül.

KAMILLA.

Igyék hát, vén gödény, itt a korsó.

MOSOLYGÓ

*az asztalhoz megy.* Hol a pohár?

KAMILLA.

Ma tört el az utolsó, majd holnap veszek a mai bevételből. Igyék csak úgy könyv nélkül, de véletlenül ki ne hörpintse az egészet.

MOSOLYGÓ

*hosszan iszik a korsóból, s visszateszi az asztalra. Nem rossz, de kevés. Ismét az íróasztal mellé ül.*

KAMILLA

*eltaszítja maga elől a tányért. Az ebédnek vége van, későn jutottam hozzá; de legalább nem kell vacsorázni.*

MOSOLYGÓ.

Kedves egészségére!

KAMILLA.

*Köszönöm. Gyűjtsunk rá! Papírszivarkát készít, rágyújt, s a pamlagon félig eldőlve szivaroz. Mosolygó ezalatt kurta pipát vesz ki zsebéből, kiveri a földre, megtömi és meggyújtja.*

MOSOLYGÓ.

*Fűtve a gép - harmadik csengetés - rajta! Tollát a tintatartóba mártja.*

KAMILLA.

Hány levél ment el a múlt héten?

MOSOLYGÓ.

Harmincöt.

KAMILLA.

És csak egyre jött bélelt válasz; a sok papír, tinta, bélyeg kárba vészett. Rossz üzlet. Hát most hány levelet írt?

MOSOLYGÓ.

Negyvenet - mellékletekkel.

KAMILLA.

Jók a mellékletek?

MOSOLYGÓ.

Pompásak - magam csináltam.

KAMILLA.

Hadd lássuk.

MOSOLYGÓ

*írásokat vesz föl.* Levél - méltóságos gróf úr -

KAMILLA.

Melyik grófnak szól?

MOSOLYGÓ

*jegyzőkönyvét nézve.* Gróf Csetneky Gábor van a turnusban.

KAMILLA.

Jó, ez még mindig küldött valamit. Hogy szól a levél?

MOSOLYGÓ.

Mint az előbbiek. Vértanú özvegye - férje ezredes -



szabadságharc - nagy hős - vitézi érdemrend - Bem barátja  
- önkényuralom - bitófa.

KAMILLA.

Szebb volna az, hogy főbe lőtték.

MOSOLYGÓ

*jegyzőkönyvét nézve.* Nem lehet... máskor is bitót írtunk...  
rájönne a turpisságra.

KAMILLA.

Maradjunk hát a bitónál. Tovább!

MOSOLYGÓ.

Vagyonkobzás - nagy nyomor - nemes emberbarát -  
hazafias támogatás - stb.

KAMILLA.

Nagyon jó. Szép stílusa van magának, öreg.

MOSOLYGÓ.

Meghiszem azt, - ha nem kaptam volna húsz év előtt  
szilenciumot, most én volnék a leghíresebb ügyvéd.

KAMILLA.

Hogy is nem tudott jobban vigyázni?

MOSOLYGÓ.

Szép feleség - hamis asszony - fényűzés - behajtott pénzek,  
- dínomdánom - pénz fuccs - asszony megszökik - bűnvádi  
kereset - ítélet - diplomát elveszik - hivatalosan  
konstatálják, hogy gazember vagyok - szegénység - éhség

- no hát csakugyan gazember vagyok - úgyis írásban adták  
- hiába tagadnám. *Ezalatt a levelet borítékba tette s lepecsételte.*

KAMILLA.

Szerencséje, hogy én már évek előtt megismertem magát,  
s dolgot adok.

MOSOLYGÓ.

Nekem való dolog. *Ír, aztán más levelet vesz elő.* Második  
levél - nagyságos Bárdos Istvánnak...

KAMILLA.

Hát ez mi fán termett?

MOSOLYGÓ.

Mai hivatalos lap - kanonoki kinevezés - itt már néptanító  
özvegye - bizonyítványok mellékelve -

KAMILLA.

Ennek írja azt is, hogy van egy leányom, ki apácának  
készül.

MOSOLYGÓ.

Melléklet - iskolai bizonyítvány - hittanból kitűnő  
- *Jegyzeteket tesz egy papírosra, s félreteszi.*

KAMILLA.

Nem ártana tán erkölcsi bizonyítványt is mellékelni.

MOSOLYGÓ.

Gondoltam rá - vallásos özvegy - erényes - azért szegény. *Más iratokat vesz föl.*

KAMILLA.

Hát az kinek szól?

MOSOLYGÓ

*az iratokat nézve és rendezve.* Amerikai konzul - most érkezett - senkit sem ismer - dollárokkal fizet - dupla számítás.

KAMILLA.

Amerikai? Ennek valami extrát is lehet beadni.

MOSOLYGÓ.

Megvan - módosítás - vértanú özvegye - férje nagy hős - szabadságharc után Amerikába ment...

KAMILLA.

De ha Amerikába ment, akkor hogy lehetett itthon vértanú?

MOSOLYGÓ.

Hm, - nem gondoltam rá - baklövés - egy kis vakarás segít rajta. *Tollkést vesz elő, s az írást vakarni kezdi.*

KAMILLA.

Hát ennél micsoda özvegy leszek?

MOSOLYGÓ.

Emigráns özvegye. *Tovább vakar.*

## MÁSODIK JELENET

*Előbbiek, Irén gyorsan jön a középajtón, kezében levéllel.*

IRÉN.

Mama, kérem szépen -

KAMILLA.

No mi baj? Mit háborgatsz hivatalos dolgainkban?

IRÉN.

Csak ezt a levelet átadni! hordár hozta; azt mondta, hogy sürgős.

KAMILLA.

Ki volt fizetve a hordár?

IRÉN.

Igen, már el is ment.

KAMILLA.

*Akkor elfogadható a levél. Add ide. Átveszi a levelet és felbontja. Minden lapját figyelmesen megnézi és megrázza; várva, hogy valami hulljon ki belőle. Üres.*

MOSOLYGÓ

*írását vakarva.* Kár volt vele a hordárt fárasztani.

KAMILLA

*Irénnek adja a levelet.* Add oda titkáromnak. Én csak felbontom a leveleket, de nem olvasom el. *Irén*

*Mosolygóhoz viszi a levedet. Te meg menj ki, nem  
kislányoknak valók a hivatalos dolgok. Irén el.*

### **HARMADIK JELENET**

*Kamilla, Mosolygó.*

**MOSOLYGÓ**

*a levélbe néz. Aláírás - alázatos szolgája Timót Pál.*

**KAMILLA.**

Ki ez a Timót Pál?

**MOSOLYGÓ**

*jegyzőkönyvét nézve. Timót Pál - Biharban birkatenyésztés  
- roppant gazdagság - tőkésítés - pesti lakás - birkák helyett  
uraskodás - negyvenöt éves - ostoba -*

**KAMILLA.**

Mégis volt annyi esze, hogy szép szavakkal fizetett ki. -  
Mikor írt neki?

**MOSOLYGÓ.**

Múlt héten - mihelyt Pestre költözött.

**KAMILLA.**

És üres levéllel felel egy vértanú özvegyének. Látszik,  
hogy birkákon gazdagodott meg... Mit ír?

**MOSOLYGÓ**

*olvas. Nagyságos asszonyom!*

KAMILLA.

Mondtam, hogy szép szavakkal akar kifizetni. Halljuk tovább.

MOSOLYGÓ

*olvas.* Vettem becses sorait, melyekben tudtomra méltóztatik adni, hogy Szedervári Dénes, vértanú ezredes özvegye lévén, jelenleg nagy nyomorúságban tetszik élni

-

KAMILLA.

Úgy látszik, birkáitól tanulta a stílusát. Tovább!

MOSOLYGÓ.

- tetszik élni. Nem volt szerencsém személyesen ismerni Szedervári vértanút...

KAMILLA.

Meghiszem azt; magam sem ismertem. Tovább!

MOSOLYGÓ.

...vértanút; de özvegyének megható levele egészen megindította szívemet; azért, úgyis forró óhajtásom lévén a fővárosi előkelő, bár szegény családokkal ismeretségbe lépni: bátor leszek ma délután öt órakor a kijelölt cím alatt személyesen tenni tiszteletemet...

KAMILLA

*felugrik.* Micsoda?!

MOSOLYGÓ.

Személyesen tenni tiszteletemet. Jó helyre jó.

KAMILLA.

Ma délután öt órakar! - Hány óra most?

MOSOLYGÓ.

Húsz év előtt - aranyóra - zálogház - cédulát eladtam -  
fuccs!

KAMILLA.

És az egész házban nincs más óra, mint a konyhában a  
kakukkos falióra, az is áll már egy esztendő óta. Pedig az  
öt óra nem lehet messze. És ha ebben a felfordulásban  
talál...

MOSOLYGÓ

*a levélből olvasva.* ...forró óhajtasom lévén a fővárosi  
előkelő, bár szegény családokkal ismeretségbe lépni...

KAMILLA.

No hiszen szép előkelőséget talál itt. Pedig azt az embert  
nem szabad elriasztani. - Azt mondta, hogy gazdag?

MOSOLYGÓ.

Mint Kalifornia.

KAMILLA.

És ostoba?

MOSOLYGÓ.

Mint az éjszaka.

KAMILLA

*a középajtóhoz fut és kikiált.* Irén! Irén!

IRÉN

*kívülről.* Tessék, mama!

KAMILLA.

Küldd le Borcsát a második emeletre, kérdezze meg a szabóműhelyben, hány óra? Gyorsan járjon!

IRÉN

*kívülről.* Igen mama.

KAMILLA

*visszajő az ajtótól.* Gyorsan, gyorsan! Addig is szedje rendbe a szobát.

MOSOLYGÓ.

Nem vagyok én Herkules.\*

KAMILLA.

Ne teketóriázzék most, öreg. Ki tudja, mit hoz nekünk az aranyos birka? Extra napidíjat kap.

MOSOLYGÓ.

Ez már más. Mit csináljak? *Fölkel.*

KAMILLA.

Először is, igazítsa helyre az ablakfüggönyt.

MOSOLYGÓ.

Megalázó munka... kettős napidíj.



KAMILLA.

Meglesz, meglesz, csak siessen. *A szétszórt ruhadarabokat nyalábra fogja, s kidobja az oldalajtón.*

MOSOLYGÓ

*széket visz az ablakhoz, rááll és a letört függönyrudat emelgeti.* Unalmas munka, szeget kérek.

KAMILLA

*fel s alá futva s a szobát rendezve.* De hol késik az a leány?

## NEGYEDIK JELENET

*Előbbiek, Irén.*

IRÉN.

Mindjárt öt óra lesz.

KAMILLA.

Siessünk, siessünk. Jer te is segíteni. Szedd rendbe a székeket, s törölgesd le a bútorokat.

IRÉN.

Mire való e szokatlan fényűzés, mama?

KAMILLA.

Hogy mersz rezonírozni, mikor én parancsolok? Egy, kettő, három, rajta! Tovább rendezi a szobát. *Irén ezalatt a bútorokat törölgeti.*

MOSOLYGÓ.

Szeget kérek - másképp nem áll meg.

KAMILLA.

Hol van egy szeg?

IRÉN.

Tegnap láttam egyet a levesestálban.

KAMILLA

*keresve.* Ki tudja, hová lett azóta?

MOSOLYGÓ.

Unalmas itt állni egy lábon - szeget kérek.

KAMILLA.

Mindjárt, mindjárt. Itt van a pamlagon, - hogy kerülhetett ide? Ha a birka beleült volna! *Mosolygónak adja a szeget.*

MOSOLYGÓ.

Bégetett volna.

IRÉN.

Micsoda birka, mama?

KAMILLA.

Aranyos birka. Nyisd ki az ajtókat, hadd menjen ki ez a kapadohányfüst.

MOSOLYGÓ.

Kalapácsot kérek.

KAMILLA.  
Nincs.

MOSOLYGÓ.  
Mivel verjem be a szeget?

KAMILLA.  
Bánom is én, akármivel. Az öklével.

IRÉN.  
Mindjárt behozom a mozsártörőt. *Kiszalad, s egy mozsártörővel jó vissza, melyet Mosolygó kezébe ad.*

KAMILLA  
*székre áll s a képeket tisztogatja.* Ezek a pókok is máshova vihették volna hálójukat. Irén, menj, menj, vedd fel a fekete ruhádat.

IRÉN.  
Miért, mama?

KAMILLA.  
Először, mert az a legjobb ruhád; másodszor, mert egy vértanú árvájának örök gyászban illik járni. - Valamennyi kép üvege el van repedve.

MOSOLYGÓ  
*ezalatt beverte a szeget, s a függönyt megigazítja. Leszáll a székről.* Most az írásokat rakom el - kompromittálók.

IRÉN.  
Mehetek már öltözni, mama?

KAMILLA.

Igen. Tedd nyakadba a fekete gyöngyöket, azok is gyászszosak.

IRÉN.

Hiszen a múlt héten vittük a zálogházba.

KAMILLA.

Akkor ne tedd föl.

MOSOLYGÓ

*felnyalábólja a leveleket, egy a földre esik.* Hová vigyem ezt a sok kompromittáló dokumentumot?

KAMILLA

*leszáll a székről.* A másik szobába. Maradjon itt, míg a vendég el nem megy, és készítse el a leveleket. Első az üzlet. Irén, ha felöltöztél, jöjj vissza, s ha vendégeket találsz itt, úgy viseld magad, mint egy előkelő kisasszonyhoz illik. El ne felejts engem minden harmadik szónál mamának szólítani. Igen, mama - nem, mama - olyan szép, olyan megható az, ha a gyászoló árva szól így a gyászoló özvegyhez. Megindul a szíve annak, aki hallja. Siess öltözni.

IRÉN.

Igen, mama. *El.*

## ÖTÖDIK JELENET

*Kamilla, Mosolygó.*

KAMILLA.

Hát maga mit áll itt ezzel a nyaláb levéllel? Mondtam már, hogy menjen a másik szobába.

MOSOLYGÓ.

Hosszú látogatás - unalmas várakozás - inkább hazamennék.

KAMILLA.

De hátha szükségem lesz magára? Maradjon csak itt. *Kezébe adja a korsót.* Itt van, ha megunja magát, diskuráljon evvel.

MOSOLYGÓ

*a korsóba néz.* Van még benne - várhatok. *El.*

## HATODIK JELENET

KAMILLA

*egyedül föl s alá jár, egy-egy bútordarabot igazítva, törölve; az ajtókat, ablakot betéve.* Így ni, most már van annyi előkelőség a szobában, amennyi egy vértanú ezredes nyomorban sínylődő özvegyétől elvárható. Ez a birkán meggazdagodott úriember nagy véleménynel van felőlem, és úgy látszik, mindent elhisz. Ne is csalódjék. Találjon itt előkelőséget, ízlést, rendet... *észreveszi a tányért az asztalon.* Ejnye! ezt a tányért itt felejtették a csontokkal. Jó, hogy észrevettem. *Fölveszi és az ajtóhoz menve kikiált.* Mosolygó! Itt van, vegye el azt a tányért. *Visszatér.* Találjon itt ízlést, rendet, tisztaságot a nyomorúságban is. Minden darab finom, de kopott és

rongyos... ez az igazi nemes szegénység. Reményilem, az aranyos birka ki fog rukkolni egy százassal. *Meglát egy levelet, melyet Mosolygó a földre ejtett. Fölveszi. Hát ez mi? Az egyik levél, mégpedig éppen a kanonokhoz szóló. Ezt jó lesz eltenni láb alól, még gyanúba hozhatna. Az íróasztal fiókjába rejti. Körülnéz. Most már jöhet a vendég, minden rendben van. A pipafüst is kiment úgy-ahogy, a pecsenye és sör szaga is. De mégsem ártana valamivel előkelőbb illat. Ugyan hová lett az ecetes üveg? A ruhaszekrényből elővesz egy üveget, és belőle meghinti a padlót és a bútorokat. Erős illat, de előkelő. Az üveget a pamlag alá rejti, azután a pamlagra dől. Mindjárt itt lesz. Lépteket hallok a konyhában, jön már. Kopogás az ajtón. Bágyadt hangon. Szabad! Mi az? Senki? Újabb kopogás. Ejnye, hogy az angyalok trombitáljanak a füledbe. Erős hangon. Szabad! Az ajtó lassan felnyílik, először egy hosszú cylinderkalap látszik, aztán lassan belép Timót.*

## HETEDIK JELENET

*Kamilla, Timót.*

TIMÓT

*az ajtóban megáll, bókolva. Alásszolgája! alásszolgája! Bocsánat, senkit sem találtam a konyhában.*

KAMILLA.

*Előszobában.*

TIMÓT.

Ó, bocsánat! Az előszobában senkit sem találtam, és kopogni bátorkodtam. Nem tudom, jó helyen járok-e? A folyosó oly sötét, hogy az ajtószámokat alig lehet elolvasni - bocsánat!

KAMILLA.

Kit tetszik keresni?

TIMÓT

*egy levelet nézve.* Szederváry Kamilla vértanú özvegy önnagyságát.

KAMILLA.

Én vagyok.

TIMÓT

*bókolva.* Örvendek, örvendek. Én Timót Pál vagyok, bocsánat! Méltóztatott leveletem kapni?

KAMILLA.

Örvendek, hogy szerencsém van; tessék helyet foglalni.

TIMÓT

*bókolva közeleg.* Óhajtottam személyesen tenni tiszteletemet. *Egy székbe ütődik.* Bocsánat.

KAMILLA.

Kissé szegényesen vagyunk; boldogult férjem javait elkobozták; ez antik bútorokat nem cserélhetem föl újakkal; de azért csak tessék helyet foglalni. Talán nem törik össze a szék.

TIMÓT.

Ó, kérem, pompás ülés esik rajta. *Leül, kalapját térdére helyezve. Félre.* Most nem tudom, le kell-e a kesztyűt húzni, vagy kezemen hagyni? *Zavartan húzogatja kesztyűjét.*

KAMILLA.

Nagyon örülök, hogy szerencsém lehet becses látogatásához. Legalább meg méltóztatik győződni, hogy levelemben nem volt egy szó hazugság sem.

TIMÓT

*zavartan.* Ah, kérem - bocsánat, azt hiszem, csak a jobb kézről kell lehúzni.

KAMILLA

*meglepetve.* Mi tetszik?

TIMÓT.

Ó, kérem - bocsánat - semmi. *Nagy erőlködéssel lehúzza jobb kezéről a kesztyűt.*

KAMILLA.

Nemes szegénységemet önérzetes büszkeséggel viselem. Tűröm a nyomort és örömmel szenvedek, de dicső férjem, a hős vértanú emlékét nem gyalázom meg; s azért még egyszer mondom, örülök, hogy személyesen méltóztatik meggyőződni levelem igazságáról.

TIMÓT.

Ó, kérem, bocsánat, nem azért jöttem. Hogy is mertem volna kétkedni? Ellenkezőleg, a tisztelet, a vonzalom, a



rokonszenv a hős vértanú családja iránt, forró vágyam  
előkelő ismeretségek után -

KAMILLA.

Ah! a mi előkelőségünk igen szomorú és sokkal jobb  
dolgunk volna, ha az alsó rétegekhez tartoznánk. A fényes  
név, melyet viselek, dicsőült vértanú férjem emléke,  
kötelességemmé teszi, hogy nyomorúságomat sötét  
homályba rejtsem, és némán tűrjem a sanyarú  
nélkülözéseket.

TIMÓT

*meghatottan.* Nemes büszkeség!

KAMILLA.

Valaha a jólét és fényűzés ölében éltem; a sors elvette  
mindenemet, csak nevemet és egyetlen gyermekemet  
hagyta meg. Az ő nevelésére szentelem minden erőmet;  
csak azért viselem e nyomorú élet terhét, hogy őt nagy  
névéhez méltóvá tegyem, és elmondhassam, ha majd az  
égben találkozunk dicső vértanú férjemmel: Ugye meg  
vagy elégedve gyermekeddel, ki nagy nevedet viseli?

TIMÓT

*szemeit törölve.* Nagy lélek, dicső anya, örülök, hogy  
szerencsém van.

KAMILLA

*félre.* Ezt jól megdolgoztam. *Fenn.* Íme, uram, ez az én  
életem feladata; ezért nyújtom ki esengő kezemet a  
hasonló nagy lelkek felé; igen, büszkén mondom, csak az  
egyenrangúak felé.